

Nr 64.

Av herr **Holmgren**, om rätt för medborgare i de andra skandinaviska länderna att söka och erhålla vetenskapliga befattningar vid våra högskolor i samma ordning som svenska medborgare.

Hela världen suckar under nationalismens förbannelse. Alla äro överens om att det är detta, nationalegoismen och motsättningen mellan nationerna, som bär huvudskulden till det ekonomiska kaos, som härskar, och till det politiska osäkerhetstillståndet.

Vårt folk torde mer än de flesta vara besjälade av önskan att icke lägga hinder i vägen för utjämnandet av de nationella motsättningarna och har säkerligen den bästa vilja att själv bidra till utvecklingen av den anda av samförstånd och samarbete mellan folken, som alla längta efter.

Alla onödiga skrankor mellan folken, som kunna tas bort, böra också tas bort. Svenska folket är emellertid ett till numerären litet folk och detta begränsar i högsta grad möjligheterna för vårt land att ta fruktbarande internationella initiativ. Det finns dock ett område på kartan, där Sveriges ställning är en annan, och det är Norden.

De nordiska staterna bilda ett komplex för sig i Europa. Skiljelinjerna mellan de nordiska länderna och det övriga Europa äro långt skarpare än mellan de förstnämnda länderna inbördes. Den, som något vistats i Norge och Danmark och utanför Skandinavien gränser, får ovillkorligen ett starkt intryck härav. De nordiska folkens skaplynne, livsåskådning, rättsåskådning, vanor, samhällsförhållanden och kulturförhållanden te sig för en utomstående så lika, att de tyckas utgöra ett enda folk. Ett uttryck härför är, att man allmänt i utlandet icke skiljer på oss utan kallar oss skandinaver helt enkelt.

De stora likheterna mellan svenskar, norrmän, danskar och svenska finländare bero naturligtvis på den fullständiga rasgemenskap, som finnes mellan oss och som vi icke i tillnärmelsevis samma grad ha med något annat folk, och på vårt, man kan väl säga, gemensamma språk. Skillnaden mellan det språk, som talas i Norges huvudstad och i Sveriges är icke större än mellan moramålet eller gotländskan och språket i Stockholm, och det torde vara mindre skillnad på den genuina skånskan och danskan än på norrlandsmålet och skånskan.

Bland de nordiska (skandinaviska) länderna är Sverige det största och intar redan härigenom och även av andra skäl ställningen som primus inter pares. Denna ställning ger möjlighet till initiativ och förpliktar till initiativ om gemensamt uppträdande och samverkan mellan de skandinaviska länderna. Många sådana initiativ ha också tagits från svensk sida och varit till välsignelse.

Det förefaller mig uppenbart, att det finns åtskilliga skrankor mellan de skandinaviska folken, som icke äro till nytta, utan borde bort, och jag förmenar, att det skulle vara till vårt lands heder att härvid gå i spetsen.

Som sådana onödiga skrankor räknar jag de hinder, som finnas för skandinaviska vetenskapsmän att fritt söka vetenskapliga befattningar vid alla de skandinaviska ländernas universitet. Det skulle säkerligen ha en sammanknyttande och enande betydelse, vars vikt knappast kan överskattas, om norska, danska resp. finlandssvenska vetenskapsmän finge rätt att i samma ordning som svenska medborgare söka de vetenskapliga lärarebefattningarna vid våra universitet och högskolor. Man ryggar kanske först tillbaka för en sådan tanke såsom orimlig och orealiserbar, men varför skulle den vara någotdera? Det är dock nödvändigt, att man börjar ta litet kraftigare tag för folkens närmande till varandra. Knappast någonstans i Europa finnas så gynnsamma förutsättningar härför som de nordiska folken emellan och Sverige har där, som sagt, en röst, som man lyssnar till.

En dansk eller en norrman skulle icke hindras i sin undervisning av studenterna genom språket. Han kunde gott fortsätta att tala sitt eget språk och de bland studenterna, som icke kunde följa med från början, skulle så hastigt lära sig detta, att ingen anmärkningsvärd olägenhet skulle följa därav. Därom har jag riklig erfarenhet. Den enda sakliga invändning man, så vitt jag ser, kan göra mot ett sådant fritt utbyte av vetenskapsmän är, att man riskerar att ta brödet ur munnen på våra egna obefordrade vetenskapsmän om de i konkurrensen, t. ex. om en professur, skola kunna stickas ut av en dansk eller norrman. Jag frågar mig då: vilket är fördelaktigare för vårt land, att vid en professorskonkurrens ta en svensk, som är underlägsen, eller att ta en dansk eller norrman, som är överlägsen. Ser man saken en smula i stort, så kan svaret icke bli mer än ett: landets intresse är att få den bästa. Detta betyder för undervisningen och för forskningen oändligt mycket. Det talas i dessa dagar mycket och med rätta om behovet av att begränsa en onödig import, men om någon import skall vara nödig och nyttig, så vore det väl importen av överlägsen intelligens och skaparkraft. Dessa män från våra grannländer, som äro av identiskt samma ras som vi själva, ha vi ingen svårighet att assimilera i vår samhälle. Det är en ren och klar vinst för Sverige att få dem och deras avkomma införlivade med vår folk.

Vetenskapen är internationell. Särskilt gäller detta naturvetenskaperna. I andra fakulteter finns kanske ett och annat läroämne, som är speciellt nationellt, kanske några juridiska ämnen eller några teologiska. Det behövs

naturligtvis en utredning om vilka vetenskapliga befattningar, som lämpligen böra stå öppna för de andra skandinaviska ländernas forskare. Om man skall kräva överflyttning till svenskt medborgarskap, vilka finländska medborgare som med hänsyn till språkförhållandena kunna komma i fråga och så vidare.

Det är givet, att det är önskligt, att svenska medborgare på samma sätt som här skisserats finge rätt att söka vetenskapliga lärarebefattningar vid de andra nordiska ländernas universitet. Det vill synas som om fördelarna härav skulle vara minst lika stora för våra grannar som för oss. Då t. ex. i Norge vid dess enda universitet finns två professurer i invärtes sjukdomar, så finns vid Sveriges tre medicinska fakulteter sammanlagt fyra professurer i detta ämne. Beträffande möjligheterna att uppnå en överenskommelse om reciprocitet med Finland ligga förhållandena ogynnsamt till på grund av språkbestämmelserna, som ge svensktalande vetenskapsmän en mycket försvårad ställning vid ansökan till vetenskapliga universitetsbefattningar.

Jag anser emellertid, att man icke borde göra beviljandet av de här föreslagna rättigheter för våra grannländers forskare beroende av liknande tillstånd för oss i grannländerna. Kommer ett dylikt till stånd som resultat av förhandlingar i saken, så är det utmärkt, men Sverige borde enligt min mening dessförinnan och oberoende av dylika förhandlingar själv besluta. Det är även utan reciprocitet till fördel för Sverige att dra till sig grannländernas bästa forskare. Och för resten, skulle det icke oavsett detta överensstämma med svenskt kynne och vara för Sveriges ställning i Norden gagneligt att ta ett sådant första steg? Även om de andra nordiska länderna icke genast komme efter, skulle det nog icke dröja länge.

Till sist en kort redogörelse för de nu gällande bestämmelserna i detta hänseende, vilken redogörelse kanske bättre borde ha kommit först.

Utländsk man har enligt gällande författningar ej rätt att söka lärarebefattning vid universiteten. Regeringsformens § 28 ger emellertid Konungen rätt »att efter vederbörandes hörande eller uppå deras framställning till lärarebefattning vid universiteterna, de teologiska lärartjänsterna likväl undantagna, såsom ock till lärar- och andra beställningar vid andra inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst ävensom till läkarbefattningar kalla och befordra även utländske män av utmärkt förtjänst, de där den rena evangeliska läran bekänna».

Enligt Otto Croneborg: Universitetsstatuter, Upsala och Stockholm 1916, har Kungl. Maj:t vid flere tillfällen med anledning av gjord ansökan förklarar hinder icke möta för utländsk man att anmäla sig som sökande till professorsbefattning vid svenskt universitet. Vid andra tillfällen har Kungl. Maj:t däremot avslagit dylika ansökningar.

Genom de gällande bestämmelserna kunna även infödde svenske män bli förhindrade att söka professur vid våra universitet. Så meddelar Croneborg ett fall, då infödd svensk man, som erhållit norsk medborgarrätt och längre

tid innehåft befattning i Norge, av Uppsala större konsistorium ansågs, ehuru han blivit i Sverige kyrkoskriven och sökt svensk medborgarrätt, icke kunna uppföras på förslag till professorsbefattning.

Att gällande bestämmelser förhindrat det fria utbyte av vetenskapsmän mellan de nordiska högskolorna, som enligt min uppfattning vore av så stort värde både för vår vetenskapliga odling och för förhållandet mellan de nordiska folken, är emellertid påtagligt. Vore så icke fallet, skulle helt säkert ansökningar från vetenskapsmän i grannländerna om rätt att söka professurer vid våra universitet icke vara sällsynta undantagsfall, utan alldagliga företeelser.

På grund av det anförda vågar jag hemställa,

att riksdagen ville besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t
anhålla om utredning om i vilken utsträckning samma rätt,
som svensk medborgare har att söka lärarebefattningar vid
våra universitet och högskolor, kan medgivnas norsk, dansk
eller finsk undersåte,

ävensom om förslag till ändringar i regeringsformen och
övriga författningar, som därav föranledas.

Stockholm den 20 januari 1932.

Israel Holmgren.